

5076

ПОШТАРИНА ПЛАЋЕНА У ГОТОВУ

39 17 00
вело срп и објављено

КЊИЖЕВНОСТ И ЈЕЗИК

1

1960

БЕОГРАД

КЊИЖЕВНИЦИ И ЈЕЗИК

Покатшто се могу чути или прочитати примедбе упућене нашим књижевницима да језик њихових дела из ових или оних разлога није добар, књижевно исправан. Све се те примедбе могу груписати у две основне категорије. У прву би ушле оне којима се указује на граматичке и сличне неправилности у језику појединих наших писаца. Другу категорију сачињавале би примедбе које се стављају на сам књижевни израз, на то како књижевник уопште схвата језик као средство своје уметности.

Са граматиком је ствар јасна. Неопходно је да језик књижевног дела буде граматички беспрекоран. Пажљив и одговоран однос према своме делу књижевник ће показати пре свега на тај начин што ће језик његов бити граматички исправан. То је основни захтев културе. Немаран однос према језику наопозиво дискредитује књижевника.

Друго питање или друга група питања око којих се воде разговори код нас јесте проблем књижевног израза. Обично се износе ове чињенице: сложеност савременог живота; неопходност да се нађу језичка средства која би омогућила да се сви многобројни облици тога сложеног живота изразе и уобличе људском речју; сложена психологија савременог човека која захтева и нова техничка решења у самом књижевном делу (роману, на пример) да би се могла приказати; нови погледи на живот захтевају па штавише и омогућавају да људска реч, књижевни израз човеков, добију нову примену и нову (чак семантички нову) вредност; итд.

Све је то тачно.

Живот несумњиво интензивно развија наш језик. Богати га новим речима, развија нова значења речи, непрекидно отвара могућности за све нове стилске обрте, у сваком погледу грана и проширује његову примењивост.

Наша књижевност, посебно, пружиља је и показала за последњих неколико година извесне веома значајне примере нових појава у нашем књижевном изразу. Добили смо савремени роман са новим техничким средствима којима се изражава напред истакнута сложена психологија савременог човека па и човека уопште (напр. метод саопштавања симултаности дијалога и неизговореног контекста мисли појединих личности). То је несумњиво позитиван корак напред у развјатку нашег књижевног израза.

Нема никакве сумње да је и савремена поезија (лирика) донела вредних новина. Не може се заобићи користан покушај примене једне посебне врсте метафоре у нашем савременом песништву. (Само се по себи разуме да је овде реч о правој уметности, а не о непросвећеној игри пером и незнањем). Додуше, често се има утисак да је тај покушај још у границама више или мање успелог експеримента, али свакако треба рећи да већ и сад има и трајно вредних резултата.

С обзиром на многе околности може се разумети обазривост с којом поједини читаоци прилазе овим новим појавама у нашој књижевности. Међутим, с једним треба бити начисто: наша књижевност, а с њом пре свега књижевни израз наш, у осталном су развоју. Једино је могуће пустити их да се крећу напред. А свако тражење новог доноси како успехе тако и промашаје.

Само, овде у сваком случају треба водити рачуна о неколиким околностима. Најпре да ствараоци књижевног израза превасходно морају мислити за реалну вредност смисла. Нова средства књижевног израза неопходна су, али неразумљивост ни у ком случају не може постати средство књижевног дела а још мање његов циљ. Велике и хумане идеје које књижевник у своме делу саопштава читаоцу морају бити јасне и схватљиве. Неразумљивост није особина великих дела. Између читалаца и писца неопходан је однос узајамног разумевања. Врло је тачно рекао Иво Андрић: „...језик то је живот људи, свесни и несвесни, видљиви и скривити. Изван живота постоји само смртно ћутање. Нема те речи која је без везе са животом као што нема биљке без подлоге која је храни. Значи да треба бити близак људима и њиховом животу, слушати њихов говор, упијати га у себе, размишљати о њему, живети са њим као брат са братом. И тада ћемо моћи постићи оно што треба, тј. да људима њиховим и познатим језиком кажемо нашу и нову уметничку истину“.

Друго, у раду на даљем развијању и усавршавању нашег књижевног израза, поред спонтане иницијативе књижевника, своју улогу треба да одигра и наука, лингвистика и стилистика пре свега. Писци стварају књижевни језик, али је наука о језику дужна да им пружи потребну помоћ. Можемо навести конкретне примере како наша данашња лингвистичка наука има развијен афинитет према новим струјањима у нашој књижевности. Језички часопис „Наш језик“ двема расправама истакао је позитиван значај језичке стране романа „Корени“ од Добрице Ћосића (в. Наш језик, нова серија, књ. VI, св. 5—6, стр. 169—185).

Стара, дакле, истина о присним везама између књижевника и језика актуелна је данас код нас из два разлога. Најпре, због захтева да језик књижевних дела задовољи све потребне норме граматике нашега савременог књижевног језика. А затим зато што се код нас данас јавља са свом својом озбиљношћу питање стварања новог књижевног израза. Одговорна улога коју имају књижевници сама сугерира и решења ових питања: решења морају бити на висини те улоге.